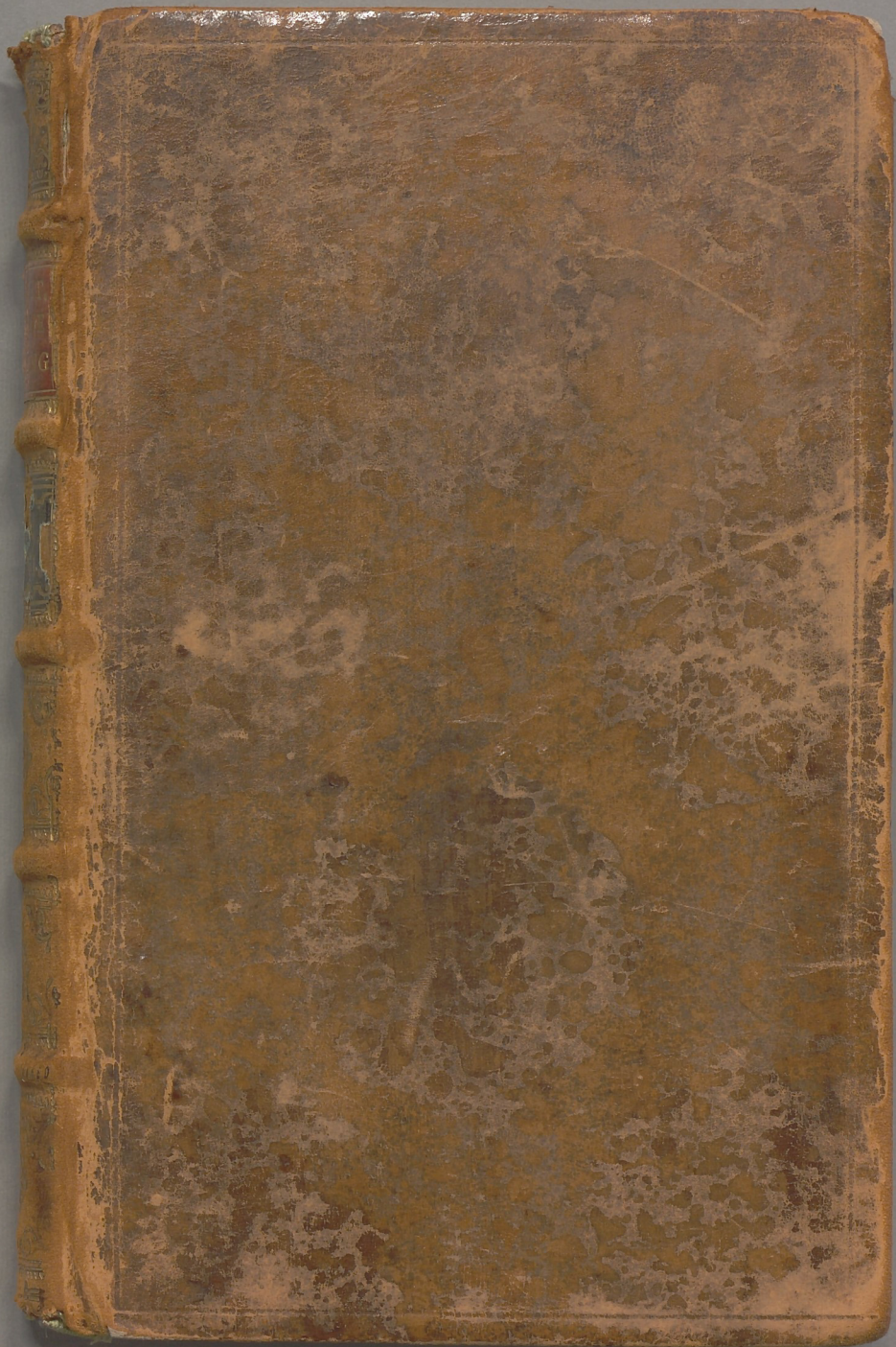

Pomerantz med et inneslutit foster /

Linné, Carl von,

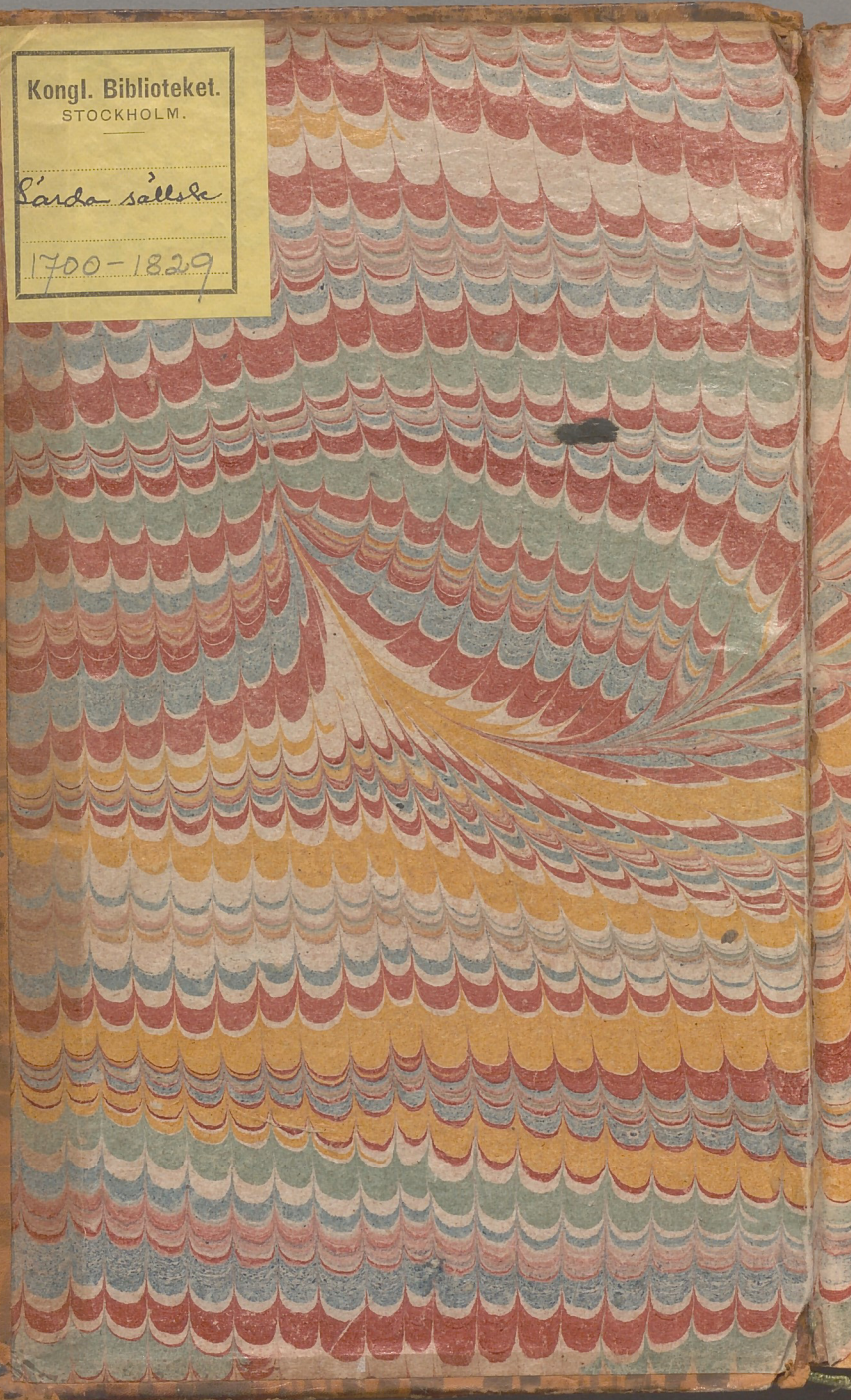

Kongl. Biblioteket.
STOCKHOLM.

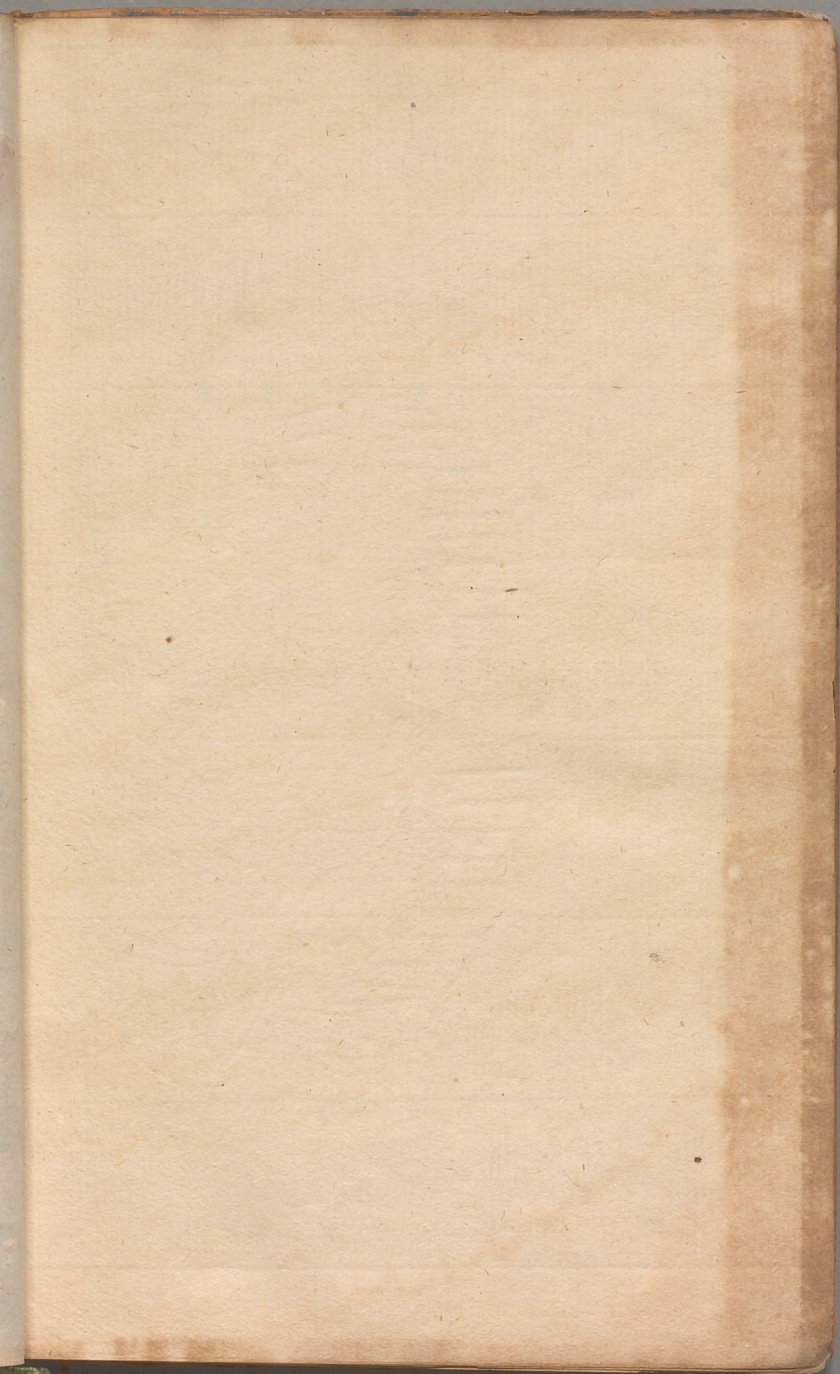
Särda sällsk

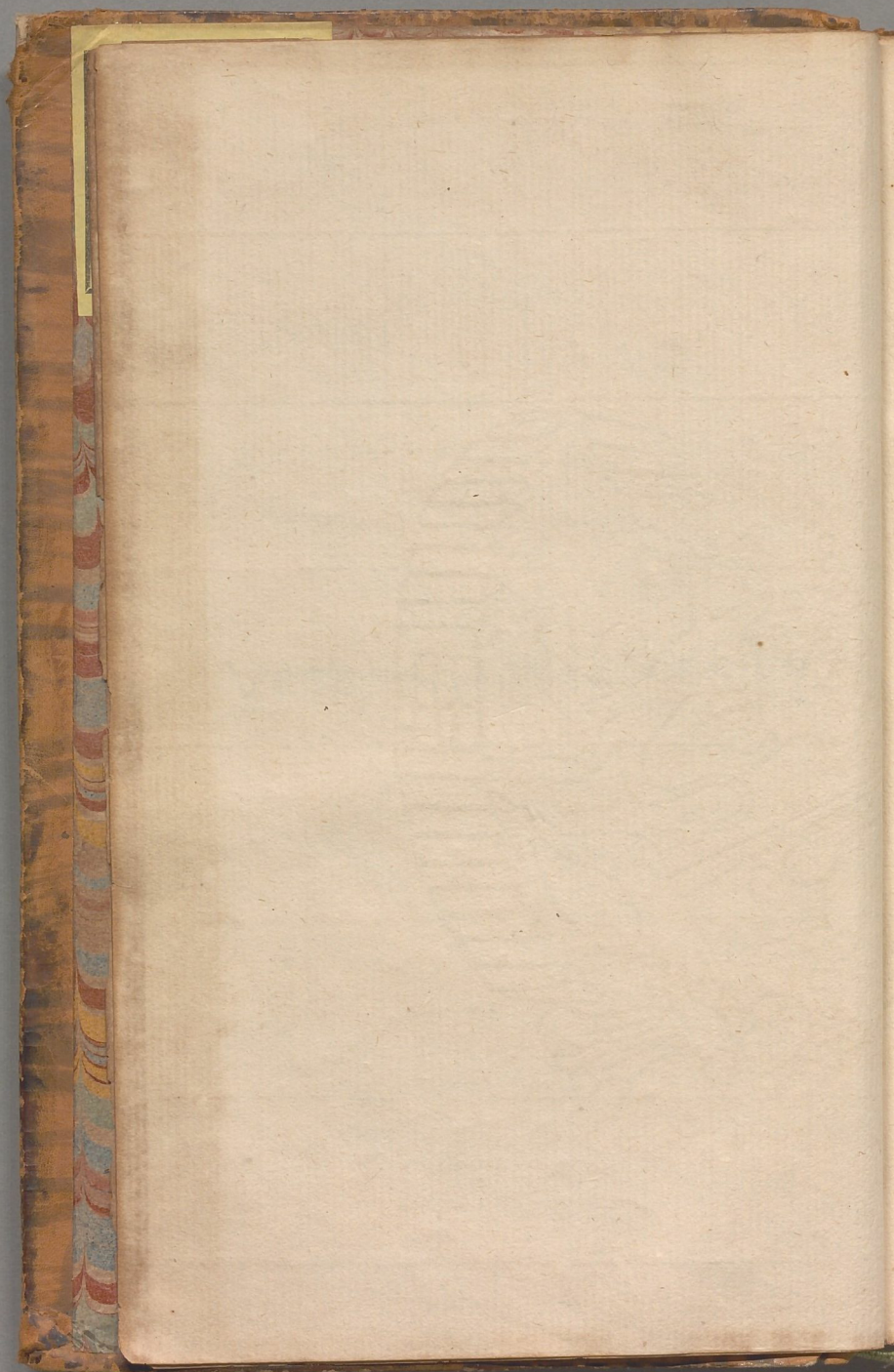
1700-1829

VETENSKAPSAKADEMIEN

POMERANTZ med et inneslutit FOSTER. In-
gifven af Hans Excellence, Riks-Rådet,
Herr Grefve CARL G. TESSIN,

Och beskrifven af

CARL LINNÆUS.

Skaparen har föresatt hvart och ett ting sitt vissa mål, så uti diurens, som växternas rike. När et Frö utaf et Insect blifver utkläkt, varder här af en matk; när denna afkläder sig sin yttre hud, är han en PUPPA; när denne aflagt sit skal blifver han et flygande kråk, och när detta ånteligen lagt sina fröen, går det icke längre. Altå skier också med örterna; de, upvuxna af Fröet, rinna up uti en Stamm, prydas med blad och blomma, då den stängelen, som uplyfter blomman får ånteligen sin Fruk, och Frukten sina kiernor; vidare går det efter allmänne lagar i naturen intet. Sker nogot emot en sådan ordning, som likväl mycket sällan händer, anses det gemenligen som et under, och man hafver åfven orsak at deruppå vara upmärksam.

De Tråden man allmänt nämner *Citrona* och *Pomerantzer* voro knapt för Christi tid til namnet bekante i Europa; desse hårlige vinter och sommar grönskande Trån, deras vackra och vålluktande blommor, deras behagelige och upfriskande Frukt, med des stora nytta i mat och Medicin gjorde, at desse Trån, en gång inkomne i Europa, snart nog blefvo allment vär-
dade

dade och i alla Riken inbrackte och skötte. Ja det var ei långt, förr än man begynte, at endast för dessa Tråd anlägga särskilte Trågårdar, at för dem bygga kostbare vinterhus, de Krönte Hufvuden, funno häruti sit nöje, dem de stora och förmögna efterföljde; så at denna tiden ingen Trågård kallas, som ei prydes och blänker af desse gyldene Hesperidum Äpplen, och alla vinterhus i Trågårdarne kallas nu för tiden, af desse Mala Aurea, *Orangerier*.

Konsten kom härtil, sedan Trågårdsmästarens förnämsta syssa blef at skiöta dessa Tråd, och med denna skiöttel behaga sina Herrar; naturen med konst underhulpen gjorde uti desse Tråd större fågning, större behagelighet, och naturen spelte med konsten på tusende ovanliga lått.

Härigenom blef grunden lagd til en ny vetenskap, hvilken många Auctorer vidlyftigt beskrifvit uti de kostsamme böcker, som fått namn af *Hesperides*; sådane äro:

LANZONII (Jof.) *Citrologia curiosa.*

Ferrar. 1690. duod.

Ferrar. 1703. duod.

Lovif. 1738. quart.

STERBEECK (Francisc.) *Agricultura.*

Antv. 1682. quart. belgice.

PONTANI (Joh. Jovian) *Horti Hesperidum.*

Florent. 1514. Duod.

Venet. 1533 Oct.

Basel 1538. Oct.

TER-

TERRARIJ (Joh. Bapt.) *Hesperides Belgicæ.*

Amst. 1676. Fol. Belgicæ, figuris splendidiſſ.

London. 1683. Duod. Latine.

VOLCKAMERS (Joh. Chriſt.) *Hesperides Nori-
bergenſes*

Norib. 1708 Fol. Germanice, figuris niſidis

Norib. 1713 pars poſterior.

At förtiga mindre folk ſom ſkrifvit om Orange-
träd, EMBITOR, GRUB, MONARDUS NATI
med flere.

År altså kunnskapen om Orangeriers ſkötſel och
om Orange-träds åtſkillige lynne, en vetenskap
ſom i alla riken af Europa haft och hafver ſine ål-
ſkare. Och ſaſt här tils, om detta träd, mindre blif-
vit på Svenska ſpråket framſtält, ſå åga vi likväl här
hos oſs i Sverige många vittra och på naturen up-
märksamma män, ſom hafva hvarken omkoſtnad
eller omak ſpada för ſådana rara träns ſkötſel,
och den der til ländande vetenskapens idkande,
ſå at man hafver orſak at förmoda det rön i ſåda-
na ämnen låra åfven hos oſs finna låfare ſom
dem behaga.

Uti förenämde böcker ſer man åtſkillige un-
dransvärda ſaker, ſå uti blommor ſom frukt, myc-
ket väl och tydeligen åftagne i Koppar.

Såſom et Rön, ländande til förenämde Ve-
tenſtap, kan man lägga en Pommerantz ſom för-
leden Höſt öpnades i Stockholm då man fant uti
den ſamma, utom den vanlige ſaften uti ſina
blåſor, ſamt Fröhufen och Fröen, en Klotrund,
ting til Form och Skapnad af en liten Pomerantz,
ſtor ſom en Mouſquette Kula, hel gul, liggande
innom Pomerantzens öfra ſpitz eller ånda, utan

at

at något invärtes märcktes vara förändrat, mer än det allena, at Columnen eller den sega Substancen, som går långs åt igenom frukten, var ofvan til bredare och slutade sig der den lilla Pomerantzen tog sin begynnelse.

Då man uttog denna lilla utur den större, såg man honom vara skild ifrån stora Pomerantzen medelst fyra Ovale gule blad, som helt lösa skilde honom ifrån den stora Pomerantzen, som honom omgaf. Sielfva Kroppen utaf detta Foster var Klotrunt med en liten spitz öfverst och fördelad uti fyra klyfter, som dock ej aldeles fins emellan voro lika store, af hvilka den störste hade öfverst på sig den lilla spitzten; desse klöstor voro af samma Consistence med Pommerantz skalet, utom det, at de neder mot basen giömde innom sig något litet saft eller Pulpa.

At innom någon Frukt finna antingen en blomma eller annor liten Frukt, är en ganska sålfynt händelse, och när det skier, tyks naturen villa visa oss, det han ej är så bunden at på et vist sätt trambringa sina alster, som vi tro, saft det hånder at de då ej blifva så fullkomliga. När det således hånder i Diur-Riket, at et ägg fins in uti et annat, skattas det vördigt at insättas uti de Lårdas Handlingar. Hvad fyrfotade Diuren angår, har man ännu aldrig ifrån verldenes skapelse hört at et foster varit hafvande med et annat.

Då man igenom går de förenemde Hesperides, finner man uti VOLCKAMERI Hesperidibus Norinbergensibus pag. 175 tab. 175 et Rön, som något

något när kommer in til detta, under namn af *Cedrato col Pigolo é sugo doppio*. år 1706. uti Doctor J. G. VOLCKAMERS Trågård i Nürenberg, hämtades en Citron, hvaruti, då den var i tu skuren, man öfverst fant en liten frukt, hälften var klädd med en gul Citron skal, men undra fidan var vuxen vid Columnen; men vidare intet beskrefven.

Uti 1. Fig. TAB. XV. kan man se denna frukt i naturlig storlek och hvarest det lilla fostret haft sit i åte.

Uti 2. Figuren syns det lilla fostret med de fyra blader, som insvept det samma och sielfva klyffterna något litet ifrån hvarandra dragna, at de tydeligare kunna åskådas.

*Beskrifning på en af LERBRUNNARNA
omkring Paris.*

Af
ABRAHAM BÆCK.

Til åtskilliga arbeten vid våra Bergsbruk, giut- och smältværk, samt krukkiäril och kakelugnar, år ingen ting nödigare ån sådana ler-ock jordarter, som åro nog fina ock beståndiga i elden. Jag förmodar at i Vårt K. Fädernesland finnas många, som åro så gode om icke bette ån det så kallade Franska ock Engelska leret, som til myckenhet föres utifrån och brukas til ofvannåmda arbeten. Men antingen hafva vi intet råkat på de rätta ställen, eller gå vi intet nog på diupet, som man dock gör på andra orter. Jag vil derföre kortel. beskrifva en af
ler-

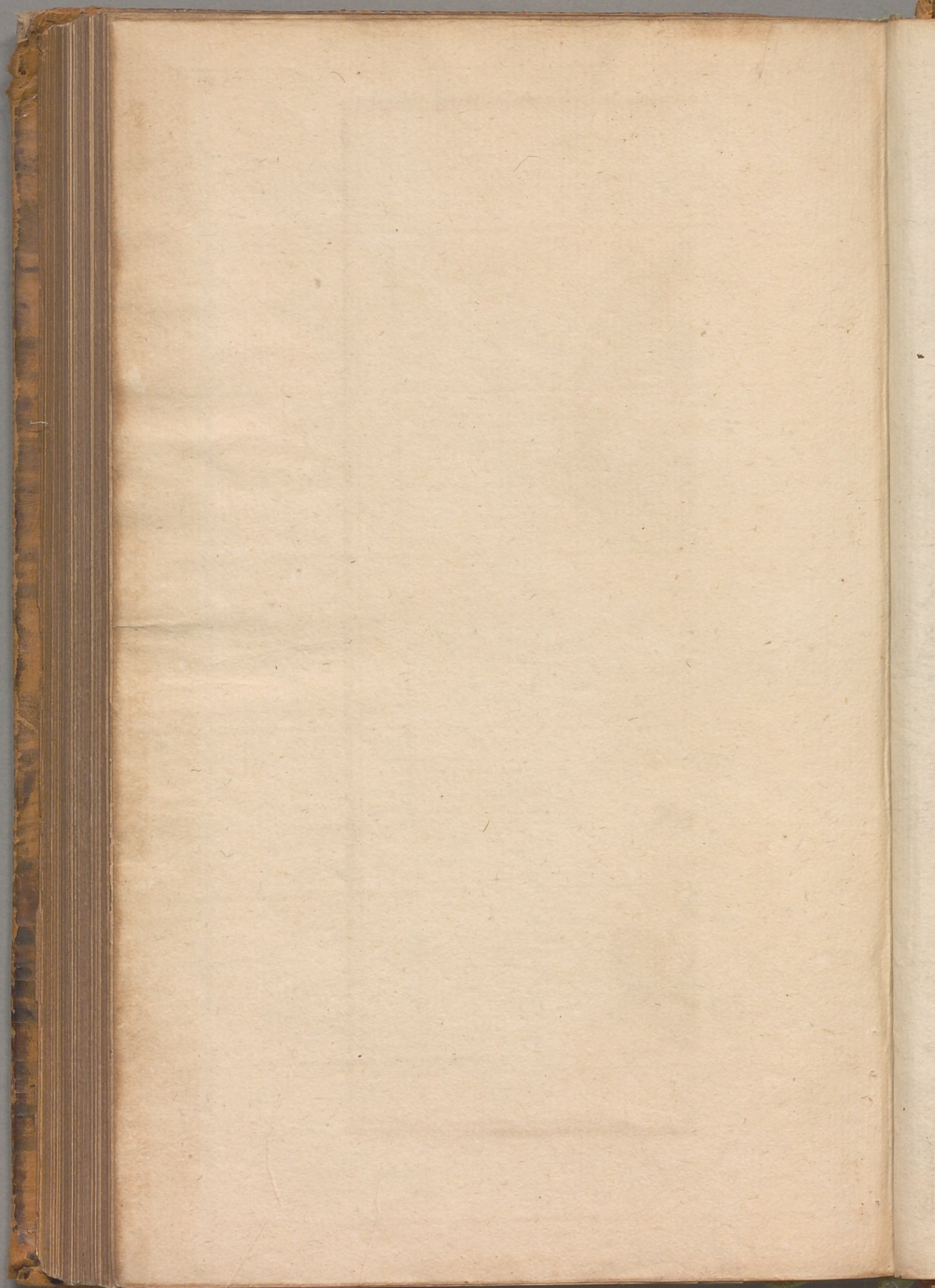

Fig. 1.

Tab. xv.

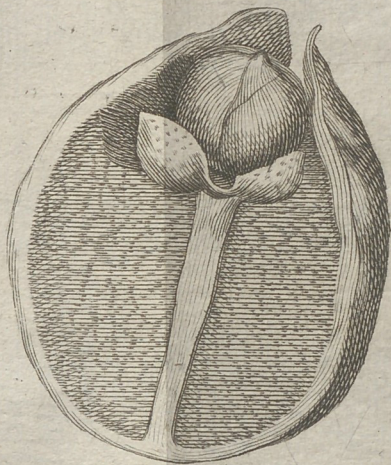
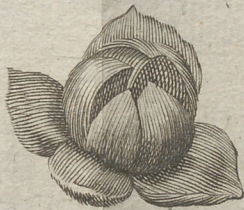

Fig. 2.

vx.dnT

Fig. 2

